

פרפראות

פאר

פרשת שמות תשפ"ב

הפסוק ולא

עתה פניו

יחזרו מכוון

ליעקב אבינו

לא מת

פרפראות פאר

הפסוק ולא עתה פניו יחוורו מכוון ליעקב אבינו לא מת

אות כה

מפתח נושאים פרשת שמות תשפ"ב

א, מה הוסיף על ענין ראשון שכתב ואלה שמות
ב, בדרוש לחתנים חלושי הראות מבאר הכלי יקר למה בית לוי ובת לוי
ג, תירוץ לקושיית הכלי יקר בדברי הכלי יקר עצמו
ד, נסתרים דרכי ה' בעניין גאולתינו ולא נדעם עד שיהיו
ה, ראויים שנהיה סכלים ביותר בגאולה העתידה
ו, את היד הגדולה זו היד הגדולה של בתיה בת פרעה
ז, בתיה גלגול חוה ומשה גלגול הבל ותחמול עליו שהיה בנה
ח, מנין לבת פרעה להכיר את השכינה ביאור מהרש"א אור החיים וע"ד כתבי האר"י
ט, ביאור בדרך צחות היד ה' תקצר כנגד היד הגדולה אשר עשה ה'
י, איך אמרו משה מן התורה מנין והתורה קראה שמו משה
יא, יש לפרש משה מן התורה מנין שיש לקבל תורה ממשה
יב, רמז בשמה של צפרה למילה שעשתה לבנה בגימטריא
יג, ביאור מוהר"ר חיים ויטאל זצוק"ל כי אין איש לכן בן נח שהרג נהרג
יד, ויטמנהו בחול בדבר של חולין
טו, דעות חלוקות במה זכו בניו של יתרו לישב בלשכת הגזית בירור במהרש"א
טז, ביאור בדברי המהרש"א שפירש מדוע לא יבער הסנה באיזה זכות ינצלו ישראל
יז, כשראה משה הסנה בוער באש איך אמר מדוע לא יבער הסנה
יח, יראתו שבחיקו גם לא תצילנו ולכן אמר הבא נא ידך בחיקך
יט, כתוב צעקתם שמעתי ומשה אומר העודם חיים איך שומעים צעקה ממת
כ, תבן אין נתן לעבדיך ולבנים אומרים לנו עשו ביאור בצחות

כא, ויאמר משה ליתרו לך לשלום ומשמ למדנו הנפטר מן החי יאמר לך לשלום
כב, מילה בסלע משתוקא בתרין מכוון לותקח צפורה צר בדרך צחות
כג, למה נברא החמור בערב שבת בין השמשות ביאור המהר"ל
כד, והצל לא הצלת מכוון לסר צילם מעליהם
כה, לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחוורו מכוון ליעקב אבינו לא מת

א, מה הוסיף על ענין ראשון שכתב ואלה שמות

כתיב (שמות א' א') "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה", כבר נתנו דעתם ראשונים ואחרונים, מה מוסיף על ענין ראשון יש, במה שכתב ואלה בתוספת וי"ו,

וכפטיש יפוצץ סלע המתחלק לכמה ניצוצות, האירו בניצוצי אור לבאר את הדבר הקשה,

ראיתי לבאר על דרך המדרש

איתא במדרש (רבה שיר השירים פרשה ד' פסקה כ"ה) בזכות ארבעה דברים נגאלו ישראל ממצרים, שלא שינו את שמם, ולא היו קורין לראובן רופוס, ולשמעון לא היו קורין לוליני, וליוסף לסטים, ולבנימן אלכסנדרא, ע"כ,

בכך יש לבאר, כי מה שכתב ואלה שמות בתוספת וי"ו, מלמד שמוסיף על ענין ראשון, לומר לך, שהוסיפו לקרא להם באלה השמות שהיו נקראים בראשונה,

ולא שינו את שמם רופוס לוליני לסטים ואלכסנדרא, ובכך הוסיפו על הענין הראשון כלומר בשמם הראשון ולא שינו דבר,

ע"כ לשון בעל כלי יקר בספר עוללות אפרים בהקדמתו למאמר שפ"ב, (ראוי לציין כי גם שקראם חלושי ראות השכלי, קראם בחורי חמד)

זה הרמז שכתב לפרשת שמות

לפיכך אמרה תורה, וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי, ולא אמרה תורה, וילך עמרם ויקח את יוכבד,

להורות בא, שעיקר הזיווג הוא כאשר יקח הדומה את הדומה, כהא דאיתא (פסחים מ"ט ע"א), תנו רבנן לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת תלמיד חכם וישיא בתו לתלמיד חכם, משל לענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל. ולכן אמר שאיש מבית לוי לקח את בת לוי, שהוא הדומה בדומה, ולא הוזכרו שמותיהם, עכ"ל.

ג, תירוץ לקושיית הכלי יקר בדברי הכלי יקר עצמו

כתב הכלי יקר, (פרשת חיי שרה בראשית כ"ד ג') לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני אשר אנכי יושב בקרב, אמנם יש חששא אחרת, והוא, שטבע האבות נמשך גם לבנים, וזה דווקא באותן עבירות הבאים מפאת החומר, כאכילה וכילות וקנאה וכל המדות הרעות הנתלן בחומר, נגעים אלו מתפשטים מהאבות לבנים, ותולדותיהן כיוצא בהם,

אבל האמונה בע"ג, דבר התלוי בשכלו של אדם, אינו מתפשט מאבות לבנים, וגם האמונה היא תלויה בשכלו של אדם, כי הרי הקב"ה נותן בו נשמה ושכל, למה יתפשט זה מאבות לבנים,

ע"כ היה מרחיק הכנענים שהיו שטופי זימה וכעלי מדות רעות, וכמה מיני עבירות הנתלים בחומר האדם, זולת ע"ג, ולא הרחיק לבן ובתואל, שלא היה בהם כי אם פחיתת הע"ג לבד, עכ"ל,

לפי"ז מובן למה אמר מבית לוי, לומר לך שיש לחפש אחר המדות הטובות הבאים בתולדה,

ד, נסתרים דרכי ה' בעניין גאולתינו ולא נדעם עד שיהיו

וזהו ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה, פירוש, שגם כאשר באו למצרים היו אלה שמות בני"י, ולא שינו את שמם,

ביאור הן גאלתי אתכם אחרית כראשית

גם יש לפרש, הן גאלתי אתכם, אחרית כראשית, פירוש, שהגאולה היתה משום ששמכם באחרית היה כשמכם בראשית ללא שינוי, וזהו הן גאלתי אתכם אחרית כראשית,

ביאור אשר לא ידע את יוסף

גם יש לפרש, כתיב (שמות א' ח') "ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף", אפשר לומר, עפ"י הא דאיתא במדרש כי במצרים היו קורין ליוסף לסטים, לפיכך הוא לא ידע את יוסף, הוא לא הכיר את השם יוסף.

ב, בדרוש לחתנים חלושי הראות מבאר הכלי יקר למה בית לוי ובת לוי

כתיב (שמות ב' א') "וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי",

קושיית הכלי יקר בספרו עוללות אפרים, (חלק ג' עמוד י"א מאמר שפ"ב, בביאור לפרשת שמות) וקשה, בכתוב וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי, למה לא אמר וילך עמרם ויקח את יוכבד,

ביאור בדרשות לחתנים חלושי ראות השכלי

כתב (הכלי יקר) בספרו עוללות אפרים, בפתיחה למאמר שפ"ב, אמר המחבר, יען וביען כי ראה ראיתי עני עמי הם, חלושי ראות השכלי אשר קרוב ליום חתונתם ימששו יגששו כעורים באפילה, לדרוש ברבים על השלחן כמנהג ארצות אלו, ויחפשו באמתחות דברי חכמים כדרבונות, ולא ימצאו איזו דרוש מכון לאותה פרשה אשר הוא עומד בה,

בכן ראיתי לסקל מסילה זו, ולהיות להם לעינים לפתוח פתח לבחורי חמד ולמצוא רמז נכון מכל פרשה שבתורה על מהות הזיווג ועל המעלות הנתלים בזיווג זה כשהוא כהוגן על פי התורה, למען אשר יהיה חיבורי זה מספיק לכל דורש ומבקש את ה', וזה החלי בשם ה',

לדעה, דהיינו בדעות רחוקות מדעת האנושי,
ע"כ דברי המהרש"א

ה, ראויים שנהיה סכלים ביותר בגאולה העתידה

בספר דרשות הר"ן, סוף הדרוש האחד עשר,
כתב הר"ן, והנה אנו רואים בגאולה זו של
מצרים שבאותה עת בעצמו שהיתה הגאולה
ממשמשת ובאה, היו רואים עצמם נגאלים,
ועם כל זה היו רואים פעלים ומעשים שהם
סבת גאולתם, ואעפ"כ היו נלאים לעמוד על
סבתם עד שגלה ה' ית' ענינם.

כל שכן אנחנו שראוי שנהיה סכלים יותר
בגאולה עתידה. מפני זה כתב הרמב"ם ז"ל.

שלא יודעו הדברים ההם איך יהיו עד
שיהיו, עכ"ל הר"ן.

ו, את היד הגדולה זו היד הגדולה של בתיה בת פרעה

כתיב, (שמות ב' ו') ותרא את התבה בתוך הסוף
ותשלח את אמתה ותקחה, כתב רש"י,
(מסוטה י"ב ע"ב), והם דרשו, את אמתה, את
ידה, שנשתרבה אמתה אמות הרבה, ע"כ,

כתיב (שמות י"ד ל"א), וירא ישראל את היד
הגדולה אשר עשה ה' במצרים ויראו העם את
ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו,

אם ראו את אשר עשה ה' למה האמינו במשה עבדו

לכאורה קשה, כאשר ראו בניי את היד
הגדולה אשר עשה ה', היה צריך לומר
ויאמינו בה', ולמה הוסיפו להאמין גם במשה
עבדו.

ואפשר לומר, שכאשר נולד משה רבינו
והושלך ליאור באה בתיה בת פרעה ועשה לה
הקב"ה יד גדולה, שנשתרבה אמתה, שע"כ
יינצל מושיען של ישראל. ובעת קריעת ים
סוף, אח"כ כשראו בניי, כי משה רבינו היה
שליחו של הקב"ה להושיען, אז הבינו על מה
ולמה עשה ה' לבת פרעה את היד הגדולה,
כדי שתוכל להציל את מי שעתיד להיות
מושיען של ישראל, ודבר זה הביאם להאמין

איתא בגמרא (סוטה י"א ע"א), כתיב (שמות ב'
ד'), "ותתצב אחתו מרחק לדעה מה יעשה
לו", א"ר יצחק, פסוק זה כולו על שם שכינה
נאמר,

"ותתצב" דכתיב (שמואל א' ג' י') "ויבא ה'
ויתיצב" וגו',

"אחותו" דכתיב (משלי ז' ד') "אמור לחכמה
אחותי את",

מרחוק" דכתיב (ירמיה ל"א ב') "מרחוק ה'
נראה לי",

"לדעת" דכתיב (שמואל א' ב' ג') "כי אל דעות
ה",

"מה" דכתיב (דברים י" י"ב) "מה ה' אלקיך
שואל מעמד",

"יעשה" דכתיב (עמוס ג' ז') "כי לא יעשה ה'
אלקים דבר",

"לו" דכתיב (שופטים ו' כ"ד) "ויקרא לו ה'
שלום", ע"כ

מרחוק לדעה היינו בדעות רחוקות מדעת האנושי

כתב המהרש"א (סוטה י"א ע"א ד"ה, ותתצב
אחותו), אמר ר' יצחק, פסוק זה כולו ע"ש
שכינה כו'. דלפי פשוטו, מה לו להזכיר כל זה
"ותתצב אחתו מרחק לדעה מה יעשה לו",
דלא הו"ל להזכיר רק הסבה הנפלאה
שמצאתו בת פרעה ביאור, ואחותו באה
ואמרה האלך וקראתי גו', (ולשם מה סיפרה
התורה שנתיצבה מרחוק לדעה וגו', אי"כ הפסוק
מיותר),

וע"כ דרשו מיניה, להשמיענו, כי מעשה ה'
במועצות ודעות רחוקות משכל האנושי, כמו
שהיה בענין זה, שבהשלכתו ליאור, חשבו
שנתבטלה נבואת מרים, כדלקמן (סוטה י"ג
ע"א), כיון שהטילוהו ליאור, עמד אביה
וטפחה על ראשה, אמר לה, בתי, היכן
נבואתיך,

אבל היתה סבה עצמית שתמצא אותו בת
פרעה, ושעל ידי זה נתגדל בעיני כל, וע"ש
שהשכינה כביכול היא בגלות עם ישראל,
שע"כ קראה אחותו שהיא בגלות עמהן,

ובתחלת גאולתן, היתה השכינה נצבת שם,
דהיינו ותתצב אחותו וגו' וקאמר, מרחוק

גם בה' וגם במשה עבדו, ע"כ ביארתי ואח"כ מצאתי ביאור זה,

ח, מנין לבת פרעה להכיר את השכינה ביאור מהרש"א אור החיים וע"ד כתבי האר"י

איתא בגמרא (סוטה י"ב ע"ב) ותפתח ותראהו את הילד - **ותרא מיבעי ליה! א"ר יוסי ברבי חנינא: שראתה שכינה עמו. ע"כ,**

כתב האור החיים (שמות ב' ו') ורז"ל דרשו (סוטה יב ב) ותראהו **ראתה שכינה עמו**, והוא דרך דרש. וצריך לומר שלא הכירה השכינה היא, כי **מנין ידעה השכינה מבית אביה ואבי אביה**, אלא **שראתה עמו אור גדול**, עכ"ל האור החיים הק',

כתב המהרש"א ראש השנה דף יא עמוד א ד"ה שנולדו בו) האי לישנא **זיו** נאמר על החשיבות כמ"ש (סנהדרין ל"א ע"ב) **לדזיו ליה כבר בתיה** כי קרן עור פניו וגו' תרגום כי סגי **זיו** יקרא כו', עכ"ל המהרש"א,

עוד י"ל ע"ד כתבי האר"י שהבאנו לעיל. שבתיה נקראת **בתו של מקום**, שהיא גלגול של חוה, לפי"ז יש לומר **שהכירה שראתה שכינה** בגלגול חוה,

ביאור במה שהשווה בין מר עוקבא למשה רבינו

איתא בגמרא (סנהדרין ל"א ע"ב) שלחו ליה למר עוקבא, **לדזיו ליה כבר בתיה**, שלם,

פירש רש"י, **לדזיו ליה כבר בתיה** - כמשה שהוא בן בתיה, למי שמקרין עור פניו כמשה רבינו שגידלתו בתיה בת פרעה,

איתא בגמרא, (ראש השנה דף יא עמוד א **כתיב** (מלכים א' ו' א') "ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים בשנה הרביעית בחדש זיו" - **בירח שנולדו בו זיותני עולם.**

כתב המהרש"א ד"ה שנולדו בו) האי לישנא **זיו** נאמר על החשיבות כמ"ש **לדזיו ליה כבר בתיה** כי קרן עור פניו וגו' תרגום כי סגי **זיו** יקרא כו', עכ"ל המהרש"א,

ע"ד האור החיים יש ג"כ לומר שראו במר עוקבא אור גדול,

שוב מצאתי ביאור זה בספר קדמון.

שוב מצאתי ביאור זה בספר קדמון הנקרא "לב אריה" מאת מוהר"ר יהודה אריה לייב האשקי זצוק"ל, שנכתב בשנת ה' תל"א, והסכמת גדולי עולם מקדמים פניו בברכה,

וכך כתב, (פרשת בשלח) ובשם גדול אחד שמעתי אומרים, זה שאמר הכתוב "וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים" ר"ל שראו ישראל שיד בתיה גדלה עד מאוד אישתרבו אישתרבב כדי להציל את מרע"ה מן המים, אם כן כשראו הנס הגדול הזה,

לפיכך האמינו בה' ובמשה עבדו, שהאמינו שה' הוא אלקים, ומשה הוא עבדו נאמן ביתו הוא, והאריך שם בביאור הענין, (מובא גם בספר ילקוט האורים, בשם לב אריה, פרשת בשלח עמוד מ"ט, אוצר החכמה).

ז, בתיה גלגול חוה ומשה גלגול הבל ותחמול עליו שהיה בנה

ביאור נורא בכתבי האר"י

כתיב (שמות ב' ו') "ותפתח ותראהו את הילד והנה נער בכה ותחמל עליו ותאמר מילדי העברים זה"

איתא בזוה"ק (תיקוני זוהר צט, ב) **שמשה היה גלגול של הבל,**

בספר גלגולי נשמות להרמ"ע מפאנו (סימן קמ"ג) ובספר הגלגולים (סוף פרק ס"ז ד"ה בתיה) **דבתיה בת פרעה היא גלגול חוה,**

איתא בכתבי האר"י ז"ל (ליקוטי תורה שמות, מובא בספר לב אריה בשלח) ולפי שחווה היא יציר כפיו של הקב"ה, לכן נקראה עתה בת י"ה, (פרקי דרבי אליעזר פרק מ"ח אות נ"ב) ונקראה בתו של מקום, בת י"ה, ולכן גם חמלה על בנה שהוא הבל ממש, עכ"ל.

בספר בן יהוידע (חולין קל"ט ע"ב) כתב וז"ל, **משה מן התורה מנין**. נ"ל בס"ד הכונה, בתורה כתוב שבשם זה קראתו בתיה אחר שגמלתו אמו והביאתו אצלה, וקראתו משה על שם המקרה שקרה לו, **ומנין לנו ראיה מן**

התורה שזה השם גזור לו מן השמים, דלכן נעשה שם זה עיקר יותר משאר שמות שיש לו, והשיב, רמוז מקדם קדמתה, בכתוב **בשגם**, זה **משה**.

ביאור נוסף מבן יהוידע

ועוד כתב, אי נמי נ"ל בס"ד, דהכי קאמר משה, מן ה'תורה, ר"ל מן **חמשה חומשי**

תורה מנין, כי שמו הטוב אינו כתוב אלא בארבעה ספרים ואינו נזכר בספר בראשית, והשיב **בשגם** זה משה והוא פסוק בספר בראשית, **עכ"ל בן יהוידע**,

יא, יש לפרש משה מן התורה מנין שיש לקבל תורה ממשה

יש לפרש, כי השאלה משה מן התורה מנין, **הכונה**, מכיוון ומשה עלה למרום, ושם, ארבעים יום לחם לא אכל ומים לא שתה, **והיה כאחד המלאכים**, ואח"כ הביא תורה לבני"י, **ואם יאמר האומר**, כי ממלאך לא ניתן לקבל תורה, כי לא בשמים היא,

אפשר לומר כי זו היא שאלת הגמרא, משה מן התורה מנין, האם ניתן לקבל תורה ממשה, שמה הוא **מלאך**,

ע"ז אומרת הגמרא, **בשגם** זה משה, והוא **בשר**, כלומר הוא בגדר **בשר ודם**, ואינו בגדר **מלאך**, ולכן אפשר וצריך לקבל התורה ממשה רבינו.

יב, רמז בשמה של צפרה למילה שעשתה לבנה בגימטריא

כתיב (שמות ד' כ"ה) **"ותקח צפרה צר ותכרת את ערלת בנה"**,

תקח מהשם צפרה את האותיות צר

ביד רמ"ה (סנהדרין ל"א ע"ב) **פירש**, ויש אומרים **לדזינו ליה** על שם חכמתו דכתיב **חכמת אדם תאיר פניו**.

ט, ביאור בדרך צחות היד ה' תקצר כנגד היד הגדולה אשר עשה ה'

עפ"י מה שביארנו, (שמות י"ד ל"א), וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה', ופירשנו היד הגדולה היא ידה של בתיה,

אפשר לומר בדרך צחות, שכאשר אמר הקב"ה למשה, **היד ה' תקצר** (במדבר י"א כ"ג), רמז לו, כאשר באתי להצילך מיד מצרים, **עשיתי את ידה של בת פרעה ליד הגדולה**, ועתהכשאני שולח אותך להציל את ישראל **נתקצרה ידי ח"ו**.

י, איך אמרו משה מן התורה מנין והתורה קראה שמו משה

כתיב (שמות ב' י'), **"ותקרא שמו משה ותאמר כי מן המים משיתיהו"**,

איתא בגמרא (חולין קל"ט ע"ב), **משה מן התורה מנין**, בשגם הוא בשר, ברש"י **בשגם**, בגימטריא כמו משה, ע"כ,

ביאור המהרש"אשמה השם משה הוא שם מצרי

כתב המהרש"א, (חולין קל"ט ע"ב ד"ה משה מן התורה מנין), דלפי הנראה היה לבעל דין לחלוק ולומר ששם זה אינו עיקר מן התורה, כי שם משה, בת פרעה נתנה לו, והוא **לשון מצרי כדעת המפרשים**,

וע"כ אמר במשה, מנין שהוא שם המיוחד לו **לעיקר מן התורה**, שנאמר (בראשית ו' ג') **"בשגם הוא בשר"**, שקודם שנקרא כך ע"י בת פרעה קראה התורה אותו בשם זה, על שם שהוא הוציא **ומשה** (משך) את ישראל מן היס, עד"ה (תהלים י"ח י"ז) **ימשני ממים רבים**, וע"כ נקרא משה ולא **נמשה** או **משוי** והוא מבואר, **עכ"ל המהרש"א**,

ביאור בן יהוידע

ולכן הקפיז הקב"ה על שפיכת דם בן נח זה, לפי שבשפיכת דם ב"נ זה נשפך דם אותו הצדיק אשר הוא מעותד לצאת מאונו כי הוא בכח בתוכו,

וזה הוא שאמר הכתוב, שופך דם האדם באדם כלומר שופך דם אותו האדם הצדיק אשר עתיד לצאת בתוך האדם זה הנהרג וזהו מלת באדם דקאמר קרא באדם הנהרג,

אע"פ שהוא בן נח גמור, אלא לפי שיש בשרשו ועיקרו צד של קדושה העתידה לצאת ממנו ומסיבת צד קדושה זו שבתוכו קראו אדם דאל"כ הרי נאמר אתם קרויים אדם וכו' ולכן דמו ישפך כי בצלם אלקים עשה את האדם והו"ל כהרג האדם הצדיק העתיד לצאת ממנו,

אם אין עתיד ליצא צדיק אז אין שם עדים

ושאלתי ממנו וכי כל בני נח עתידים לצאת מהם צדיקים, והלואי ימצא בבני נח אחד מעיר ושנים ממשפחה ואין דבר זה ידוע רק לאל דעות, וא"כ למה הורגים אותו כיון שאין דבר טוב עתיד לצאת ממנו, כי דמו ישפך היא גזירה כוללת לכל,

והשיב כי כיון שגם בן נח ההורג אינו נהרג אלא בעדים וכמו שתרגם המתרגם בסהדיא ואם לאו פטור, א"כ השי"ת שהוא יודע העתידות כשאין עתיד שום צדיק לתת ממנו השי"ת עושה באופן שלא ימצאו שם עדים וכל דבריו נכוחים למבין ואין בהם נפתל ועקש, עכ"ד מדרש שמואל,

יד, ויטמנהו בחול בדבר של חולין

כתיב (שמות ב' י"ב), ויפן כה וכה וירא כי אין איש ויך את המצרי, ויטמנהו בחול,

כתב רש"י (שמות ב' י"ד), הלהרגני אתה אומר, מכאן אנו למדים שהרגו בשם המפורש,

וקשה כיון שהרגו בשם המפורש, למה היה מכהו, כדכתיב ויך את המצרי, ולא כתיב ויהרוג את המצרי,

יש לומר, מכיוון ולא רצה שידעו מצרים שהרגו בשם הקודש, לכן הסתיר, והטמין, את ההריגה בדבר חולין, שהיה מכהו, וזהו

וכך הוא הרמז, הוא האבן שעל ידו עשתה את המילה,

פ"ה, עולה כמספר מיל"ה בגימטריה 85,

כשתקח את הצר מצפרה נשאר פה שהוא בגימטריה מילה

יג, ביאור מוהר"ר חיים ויטאל צוק"ל כי אין איש לכן בן נח שהרג נהרג

כתיב (שמות ב' י"ב) "ויפן כה וכה וירא כי אין איש ויך את המצרי ויטמנהו בחול", כתב רש"י וירא כי אין איש, עתיד לצאת ממנו שיתגייר,

איתא במשנה (מסכת אבות פרק ג משנה יד), חביב אדם שנברא בצלם, שנאמר (בראשית ט) "שפך דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם אלקים עשה את האדם",

כתב מדרש שמואל על פרקי אבות שחברו אחד מגדולי הקדמונים כמוהר"ר שמואל די אחידא זצ"ל מגורי האר"י, (אבות פרק ג משנה יד) שאלתי את החכם המפואר האלהי הרב רבי חיים ויטאל יצ"ו לבאר לי את דעתו בזה אם בכלל חביב אדם שנברא בצלם נכנסים בני נח אם לאו,

והשיב לי כי בוודאי שאין הרשעים בכלל, ומאי דנקט אדם הוא לפי שהוא שם חשוב משם ישראל,

ומה שמביא ראיה מפסוק כי בצלם ה' עשה את האדם שנראה שמדבר בשבע מצות ב"נ,

השיב לזה כי היה די שיאמר הכתוב שופך דם האדם דמו ישפך, מאי מלת באדם דקאמר, ואף אם המתרגם תירץ זה וגם מפרשים אחרים עם כל זה אמר, כי כוונת הכתוב להודיענו סיבה למה גזר השי"ת על ב"נ שהשופך דמו ישפך, ומאי איכפת ליה אם יהרג בן נח והיה די בתשלומין,

אלא לפי שאולי עתיד לצאת ממנו שום אדם צדיק וכמו שאז"ל בפסוק, "ויפן כה וכה וירא כי אין איש" כלומר, אין שום צדיק עתיד לצאת ממנו, ולזה ויך את המצרי,

הסכים לעצת פרעה **זכה לישוב בלשכת הגזית**, ולולי זכות דהכא שהותר לבא בקהל לא היה אפשר לו לזכות לישוב בלשכת הגזית, **עכ"ד המהרש"א**,

מבואר, דשתי מימרות אלו **חדא הם ולא פליגי**, דבשכר קראן לו ויאכל לכם, זכה לבוא בקהל, ואחר שזכה לבוא בקהל, נוסף לו **זכות אחר**, שלא הסכים לעצת בלעם וזכה לישוב בלשכת הגזית,

יש לדעת למה דחק המהרש"א עצמו לתירוץ אחר בגמרא סוטה

איתא בגמרא (סוטה י"א ע"א) א"ר חייא בר אבא א"ר סימאי, שלשה היו באותה עצה: בלעם, ואיוב, ויתרו, בלעם שיעץ - נהרג, איוב ששתק - נידון ביסורין, **יתרו שברח - זכו מבני בניו שישבו בלשכת הגזית**, שנאמר: ומשפחות סופרים יושבי יעבץ תרעתים שמעתים סוכתים המה הקנים הבאים מחמת אבי בית רכב, וכתוב: ובני קיני חתן משה, ע"כ,

קושיית המהרש"א (סוטה י"א ע"א ד"ה ג' היו באותה עצה) **לכאורה אין למאמר זה מקום כאן** דהכא מפרש קראי דפרשת שמות,

ונראה דנסמך לכאן, שזכר בעצת נתחכמה לו שהיו בעצה זו אלו שלשה, ולכך אמר באותן ב' דברים **שזכרו באותה עצה** שהם האש והחרב, כדאיתא לעיל במה נדונם, נדונם באש, כתיב כי הנה ה' באש יבא, וכתוב כי באש ה' נשפט, בחרב, כתיב, ובחרבו את כל בשר, אלא בואו ונדונם במים, שכבר נשבע הקדוש ברוך הוא שאיננו מביא מבול לעולם, בו נדונו,

דהיינו איוב ששתק, נידון ביסורי אש כמ"ש אש אלהים נפלה גוי גם השחין מטבע אש הוא,

ובלעם שיעץ להרע נידון בחרב כדמייתי לעיל מקרא דבלעם וחרבו שלופה בידו כמ"ש לעיל,

ויתרו שברח זכו בניו כו', ולפיכך נסמך לכאן, הגם שאיננו מפרשת שמות, **עכ"ד המהרש"א**,

יש לעיין בדברי המהרש"א, דלמה היה צריך לדחוק דדרשה זו של שלשה היו באותה עצה הוא המשך הדרשה לפרשת שמות, מכיון והוזכר שם **אש וחרב**,

ויטמנהו בחול, פירוש בדבר של חולין, ע"י כך שהכהו.

טו, דעות חלוקות במה זכו בניו של יתרו לישוב בלשכת הגזית בירור במהרש"א

כתיב (שמות ב' כ') "ויאמר אל בנתיו ואיו למה זה עזבתן את האיש קראן לו ויאכל לחם".

איתא בגמרא (סנהדרין ק"ד ע"א) **בשכר, "קראן לו ויאכל לחם"**, **זכו בני בניו וישבו בלשכת הגזית**, שנאמר (דברי הימים א' ב' נ"ה) "ומשפחות סופרים יושבי יעבץ תרעתים שמעתים שוכתים המה הקינים הבאים מחמת אבי בית רכב, וכתוב התם ובני קיני חתן משה עלו מעיר התמרים", וכו' ע"כ,

איתא בגמרא (סנהדרין ק"ו ע"א, סוטה י"א ע"א) **כתיב** (במדבר כ"ד כ"א) וירא את הקיני וישא משלו, אמר לו בלעם ליתרו, קיני, לא היית עמנו באותה עצה, של כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, ומי הושיבך אצל איתני עולם, והיינו דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי סימאי, **שלשה היו באותה עצה**, אלו הן, בלעם איוב ויתרו. בלעם שיעץ - נהרג, איוב ששתק - נידון ביסורין, **ויתרו שברח - זכו בני בניו לישוב בלשכת הגזית**, ע"כ,

כתב המהרש"א (סנהדרין ק"ד ע"א ד"ה בשכר קראן לו כו'), **תימה**, דהכא קאמר **דבשכר קראן לו וגו' זכה יתרו שבני בניו ישבו בלשכת הגזית** ולקמן בפרקין ובפ"ק דסוטה אמרינן ג' היו באותה עצה כו' **יתרו שברח זכו בני בניו לישוב בלשכת הגזית כו'**

ואינו נראה דפליגי, דאם כן ה"ל לתלמודא לאתויי הני תרי מימרות כחדא ולמימר בהו דפליגי,

וי"ל, **דבשכר קראן לו וגו'**, לא זכה אלא שיהיו בניו ראויין לבא בקהל דומיא דמואב שבעונש זה, על דבר אשר לא קדמו וגו', נתרחקו מלבא בקהל,

והתם קאמר, **דבשכר שברח** ולא הסכים בעצה הרעה זכו בני בניו לישוב בעצת סנהדרין,

וה"ק הכא דבשכר קראן לו וגו' זכה לבא בקהל, ועל ידי זה **בזכות אחר** דהיינו שלא

יש לבאר, כי בודאי כשפירש המהרש"א כי מש"ר היה מתמה, מדוע לא יבער הסנה, דבאיזו זכות יצילם הקב"ה, לא נעלמו מעיני המהרש"א דברי חז"ל במדרשים (רבה שיר השירים פרשה ד' פסקה כ"ה ועוד), כי בזכות ארבעה דברים נגאלו ישראל ממצרים, שלא שינו את שמם, ולא שינו את לשונם, ולא אמרו לשון הרע, והיו גדורים, וגם מה שנאמר (מכילתא בשלח פרשה ג') כי בזכות האמונה קרע להם את היס, *

אלא שבא המהרש"א לבאר כי משה היה מתמה, כדי שהקב"ה יבוא לפרש זכותם של ישראל עוד, ורצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם זכויות, והם זכות התורה וזכות אבות, ובכך הרבה בזכותם. *

יז, כשראה משה הסנה בוער באש איך אמר מדוע לא יבער הסנה

כתיב (שמות ג' ב') "וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה וירא והנה הסנה בער באש והסנה איננו אכל",

"ויאמר משה אסרה נא ואראה את המראה הגדל הזה מדוע לא יבער הסנה", "וירא ה' כי סר לראות ויקרא אליו אלקים מתוך הסנה ויאמר משה משה ויאמר הנני",

יש להבין, איך אמרה תורה כי סר לראות מדוע לא יבער הסנה, והפסוק אומר וירא והנה הסנה בוער באש, היל"ל, מדוע הסנה איננו אוכל,

עוד יש להבין, כתיב, וירא מלאך ה', ואח"כ כתיב ויקרא אליו אלקים, ולא אמר מלאך ה',

וכבר הרגישו בדיוקים אלה ראשונים ואחרונים ונתנו חלקם בביאור הדברים,

ביאור הענין ע"י תכונות האש והמים

ג' מקומות בהם נראה ה' באש

ויש לבאר, בגי' מקומות מצינו נראה ה' באש, אצל אברהם אבינו שראה בירה דולקת ואמר לו הקב"ה אני בעל הבירה, בתחילת גאולת מצרים, למשה בסנה, ולכלל ישראל במתן תורה שנראה הקב"ה מתוך האש,

הרי המהרש"א בעצמו כתב בדברין שהבאנו לעיל, ששתי הדרשות, קראן לו ויאכל לחם, והדרש של שלשה היו באותה עצה, הם המשך אחד, ולא פליגי, א"כ הי"ל לומר שזהו המשך הדרשה של פרשת שמות, ובכך לבאר תמיהתו בסוטה י"א, שכתב, לכאורה אין למאמר זה מקום כאן דהכא מפרש קראי דפרשת שמות, וצ"ע.

טז, ביאור בדברי המהרש"א שפירש מדוע לא יבער הסנה באיזה זכות ינצלו ישראל

כתיב (שמות ג' ג') "ויאמר משה אסרה נא ואראה את המראה הגדל הזה מדוע לא יבער הסנה, וירא ה' כי סר לראות ויקרא אליו אלקים מתוך הסנה ויאמר משה משה ויאמר הנני, ויאמר אנכי אלקי אביך, אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב",

איתא בגמרא (שבת ס"ז ע"א) אמר רבי יוחנן, לאשתא צמירתא וכו' (חולי שמחממת וקודחת

את הגוף), לימא, "וירא מלאך ה' אליו" וכו', ולימא, "אסורה נא ואראה" וכו', ולימא, "וירא ה' כי סר לראות" וכו', ע"כ,

ביאר מהרש"א, (שבת ס"ז ע"א) באריכות, את ענין פסוקים אלו שיש לאומרם, ובתוך דבריו כתב המהרש"א,

ע"פ הדברים האלה יתפרשו דברי המאמר, לפי שמראה זו שראה משה באש השכינה בסנה, היא רמז למכות מצרים כמו שיורו ע"ז כמה כתובים,

והיו אז גם ישראל חולי הנפש שהיו שטופים בתועבות מצרים ולא היו ראויים להנצל מחולי הגופות שבאו על המצרים, כ"א למען שמו ובריתו עם האבות,

וע"כ היה משה מתמה, מדוע לא יבער הסנה, דבאיזו זכות יצילם הקב"ה, וירא ה' כי סר לראות בעין שכלו, מאיזה זכות ינצלו מן חולי ומכות המצריים, ויאמר, "אנכי" "אלקי אביך" דהיינו בזכות האבות ובזכות התורה שיקבלו, עכ"ל המהרש"א,

ביאור המהרש"א להרבות בזכותם של ישראל

תכונת האש שכתבו הטבעיים

להבין זאת יש להביא את מה שכתבו הטבעיים, כי טבע האש הוא לעלות כלפי מעלה,

וטבע המים לרדת כלפי מטה, ואמרו הם, מכיוון ותולדת האש הוא מהחמה שנמצאת למעלה, לפיכך האש נוטה לחזור אחר מקורה שהיא השמש, ולכן עולה למעלה, ותולדת המים הם מהימים שנמצאים למטה, לפיכך נוטים המים אחר מקורם שלמטה, ע"כ,

מבואר, כי האש העולה למעלה, הוא הרצון להתקרב לשכינה, כמו שהיה אצל אברהם אבינו שנתקרב ע"כ, ובמתן תורה כתיב (דברים ד' י"א), וההר בער באש עד לב השמים,

הסנה מרמז לצרות ישראל

כמ"ש רש"י מתוך הסנה, ולא אילן אחר, משום עמו אנכי בצרה, והמהרש"א כתב, (יובא להלן) שמראה זו שראה משה באש בסנה, היא רמז למכות מצרים, והיו אז גם ישראל חולי הנפש שהיו שטופים בתועבות מצרים,

וכך יש לבאר, כשנראה אליו מלאך ה', במדת הרחמים הוא בא לבשרו כי הגיע זמנם של ישראל להיגאל,

אך משה רבינו ראה שיש כאן אש ואין האש מעלה שלהבת להתקרב לשכינה,

ואז קרא אליו אלוקים שזו מדת הדין, לומר לו כי עם ישראל בצרה גדולה כדכתיב (שמות פרק ג), צעקתם שמעתי מפני נגשיו וידעתי את מכאביו, ועל כן אינם מיושבים להתקרב, ולכך מרמז הסנה שאינו בוער כטבע האש, ועל זה היה תמה מדוע לא יבער הסנה כטבע האש לעלות כלפי מעלה,

ובכך מבואר, א, שבתחילה בא מלאך ה' במדת רחמים, ואח"כ קרא לו האלוקים במדת הדין, ועוד תמיהתו של משה רבינו היתה למה אין כאן אש העולה כלפי מעלה, הרוצה להתקרב.

יח, יראתו שבחיקו גם לא תצילנו ולכן אמר הבא נא ידך בחיקך

כתיב (שמות ד' ו'), "הבא נא ידך בחיקך, ויבא ידו בחיקו ויוצאה והנה ידו מצרעת כשלג",

איתא בגמרא, (עבודה זרה ב' ע"א) לעתיד לבא מביא הקדוש ברוך הוא ספר תורה ומניחו בחיקו, ואומר למי שעסק בה יבא ויטול שכרו, ע"כ,

כתב המהרש"א (עבודה זרה ב' ע"א מביא הקב"ה ספר תורה בחיקו), שבתחלה לא ידעו האומות כי ספר תורת משה הוא בחיקו, אבל כל אומה סבורה כי דתה הוא, ולכך מתקבצים כולם, כי לפי דעת כל אומה דתה הוא אמת, עכ"ל המהרש"א,

איתא בגמרא, (סנהדרין ס"ג ע"ב) אליהו הצדיק היה מחזר על תפוחי רעב שבירושלים, פעם אחת מצא תינוק שהיה תפוח ומוטל באשפה, אמר לו מאיזה משפחה אתה, אמר לו ממשפחה פלונית אני, אמר לו כלום נשתייר מאותה משפחה, אמר לו לאו, חוץ ממני, אמר לו אם אני מלמדך דבר שאתה חי בו אתה למד, אמר לו הן,

אמר לו, אמור בכל יום שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, אמר לו, הס שלא להזכיר בשם ה', שלא לימדו אביו ואמו,

מיד הוציא יראתו מחיקו, ומחבקה ומנשקה, עד שנבקעה כריסו, ונפלה יראתו לארץ ונפל הוא עליה, לקיים מה שנאמר, "ונתתי פגריכם על פגרי גלוליתכם", ע"כ,

מבואר, כי דתם ויראתם היו מניחים בחיקם,

בכך אפשר לבאר, למה היה הקב"ה מביא המופת לפרעה ע"י הבא נא ידך בחיקך,

כדי לומר לפרעה, כי גם יראתו שבחיקו, לא תוכל לסייע בידו שלא להוציא את ישראל ממצרים.

יט, כתוב צעקתם שמעתי ומשה אומר העודם חיים איך שומעים צעקה ממת

כתיב (שמות ד' י"ח), "ויילך משה וישב אל יתר חתנו ויאמר לו אלכה נא ואשובה אל אחי אשר במצרים ואראה העודם חיים", ויאמר ה'

וזהו שרמז הכתוב, "תבן אין נתן לעבדיך, ולבנים אמרים לנו עשו", אם לא ניתנה בנו תבונה, כיצד נלבין את חטאינו.

כא, ויאמר משה ליתרו לך לשלום ומשם למדנו הנפטר מן החי יאמר לך לשלום

איתא בגמרא, (ברכות ס"ד ע"א), אמר רבי אבין הלוי, הנפטר מחברו אל יאמר לו לך בשלום, אלא לך לשלום, שהרי יתרו שאמר לו למשה (שמות ד' י"ח), "לך לשלום" עלה והצליח, דוד שאמר לו לאבשלום לך בשלום הלך ונתלה, ואמר רבי אבין הלוי הנפטר מן המת אל יאמר לו לך לשלום אלא לך בשלום שנאמר ואתה תבוא אל אבותיך בשלום, ע"כ,

ביאור ההבדל בין לשלום ובשלום

אמר החכם (קהלת פרק ז' א') "טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו", ביאור הדבר, כי האדם כל ימי חיותו מיום הולדו, צריך לעמול להשלים עצמו, וזהו לשלום,

אך כשמת והולך לבית עולמו באותה השלמה שהשלים עצמו בחייו, ואינו יכול להשלים עוד, והפירוש בשלום במה שהשלים עצמו, וזה ההבדל בין לשלום, ובשלום, ולכן הנפטר מן החי, יאמר לו לך לשלום, הנפטר מן המת יאמר לו לך בשלום,

בכך אפשר להבין למה לומדים דבר זה מיתרו דייקא, משום שיתרו שכל ימיו חיפש בחיפוש אחר חיפוש ואף ניסה בכל ע"ז שיש, עד שהגיע לאמת, וכך ביקש תמיד להשלים עצמו, ולכן ממנו יש ללמוד מהו לך לשלום, כלומר להשלים עצמך רק כשעודך חי. ולכן מיתרו למידיים מהו לך לשלום,

כב, מילה בסלע משתוקא בתרין מכוון לותקח צפורה צר בדרך צחות

כתיב (שמות ד' כ"ה) "ותקח צפורה צר ותכרת את ערלת בנה",

איתא בגמרא (מגילה י"ח ע"א), אמרי במערבא, מילה בסלע משתוקא בתרין,

אל משה במדין לך שוב מצרים, כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך"

איך אמר מש"ר ליתרו העודם חיים

והלא הכתוב צווח ואומר (שמות ג' ז'), ויאמר ה', "ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים, ואת צעקתם שמעתי מפני נגשיו כי ידעתי את מכאביו, ועתה הנה צעקת בני ישראל באה אלי וגם ראיתי את הלחץ אשר מצרים לחצים אתם", א"כ איך אמר משה רבינו, וראה העודם חיים,

יש לבאר ע"ד אומרז"ל ארבעה חשובים מתים

אפשר לפרש, עפ"י מה שפרש"י על הכתוב (שמות ד' י"ט), כי מתו כל האנשים - מי הם דתן ואבירם, חיים היו, אלא שירדו מנכסיהם והעני חשוב כמת (כדאיתא בגמרא נדרים ס"ד),

וזה מה שאמר משה רבינו ליתרו, וראה העודם חיים, שאראה, איך אעשה כדי להחיותם שלא יהיו חשובים כמתים מהדחקות,

ובדרך הלצה אפשר

שמשה רבינו לא רצה לספר לחמיו יתרו את כל מה שדיבר לו הקב"ה, מפני שלשווער לא צריך לספר הכל.

כ, תבן אין נתן לעבדיך ולבנים אומרים לנו עשו ביאור בצחות

כתיב (שמות ה' ט"ז), "תבן אין נתן לעבדיך ולבנים אומרים לנו עשו",

כתיב (ישעיה ו' י') "השמן לב העם הזה ואזניו הכבד ועיניו השע פן יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולבבו יבין ושב ורפא לו",

כתב רש"י, ויבינו בלבם וישונו אלי, מבואר, שלחזור בתשובה צריך תבונה,

כתיב (ישעיה פרק א'), "אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו", מבואר שהחזרה בתשובה הוא להלבין החטאים,

ירושלם הנה מלכך יבוא לך צדיק ונושע הוא
עני ורכב על חמור ועל עיר בן אתונות, ע"כ,

**ביאור המהר"ל למה היה צריך החמור של אברהם
משה ומשיח להיברא בבין השמשות**

כתב המהר"ל (גור אריה שמות פרק ד פסוק כ')
ולפיכך נברא החמור בין השמשות, ולא שהיה
החמור חשוב יותר בשביל שנברא בין
השמשות, כי מפני שהיתה רכיבה זאת
מיוחדת, **והוא רכיבה על העולם הטבע**, ואלו
השלשה היו רוכבים על הטבע, ובשביל זה לא
היה ראוי שיהיה החמור הזה מסודר מן
העולם הטבעי, שאם היה מסודר מן העולם
לא היה רכיבתו **על הטבע**, שאין כל מי שרוכב
על חמור הוא רוכב על הטבע. אבל במה שהוא
מסודר מבין השמשות,

**והדברים אשר נבראו בששת ימי המעשה הם
דברים טבעיים, ודברים אשר נבראו בין
השמשות הם דברים יוצאים קצת מן הטבע**,
ומכל מקום הם דומים לטבע, ולפיכך השדים
נבראו בין השמשות (אבות פ"ה מ"ו) שאינם
טבעיים, ואמרו רבותינו ז"ל (חגיגה ט"ז) שהם
דומים למלאכי השרת ולבני אדם, וכן כל
הדברים שנבראו בין השמשות הם דברים
יוצאים מן הטבע ודומים לטבע,

כי בין השמשות גם כן ספק יום הוא (שבת לד
ע"ב). **ומפני שאלו שלשה**, היו רוכבים על
הטבע לגמרי, עד שהגיעו למעלה האלקית,
ראוי לפי סדר הענין שיהיה החמור שלהם
שמיוחד לרכיבתם אינו מסודר מן הטבע כמו
שכל חמור המיוחד לאדם שהטבע סדר לו,
**אלא הוא מסודר לו בין השמשות, שהזמן
הוא מיוחד לדברים שהם על הטבע, כי זה
ראוי לרכיבת אלו השלשה שהיו רוכבים על
עולם הטבעי**, ואין ראוי בריאת הזמן של ששת
ימי בראשית לתת להם החמור הזה, שהיה זה
כמו שאר רכיבה, אבל סדר הזמן היוצא מן
הטבע נותן זה, כיון שרכיבת אלו היה
להעלותם לגמרי על הטבע, ודי בזה,

**ואין הפירוש שהחמור היה חי כל כך הרבה
שנים אלא שבבין השמשות הושם בכח העולם
להוציא רכיבה זאת אל הפועל**, כי ענין רכיבה
זאת היתה ענין אלקית מאוד, הוא ההעלות על
העולם. וזה פירוש דברי חכמים, והוא דבר
חכמה, **עכ"ל המהר"ל**. ובספר גבורות ה'
(פרק כט) שם נתבאר באריכות יותר, ענין שם,
עוד י"ל כי בשלוש אלה מצינו דברים שאינם בדרך

הטבע

והם דברים הנוגדים את דרך הטבע,
אברהם אבינו הושלך לכבשן האש, ולא נשרף,

איתא בגמרא (נדרים ל"ב ע"א), דרש רבי יהודה
בר ביזנא, בשעה שנתרשל משה רבינו מן
המילה, באו אף וחימה ובלעוהו ולא שיירו
ממנו אלא רגליו, מיד, ותקח צפורה צור
ותכרת את ערלת בנה, מיד, **וירף ממנו**,

באותה שעה ביקש משה רבינו להורגן, וכו'
ע"כ,

מבואר, שכאשר לקחה צפורה צר למול את
בנה, מיד **נשתתקו אף וחימה**,

לפי"ז יש לכווין הא דאיתא בגמרא (מגילה י"ח
ע"א), אמרי במערבא, **מילה בסלע**, פירוש
המילה שעשתה צפורה **בסלע** שהוא צור,
משתוקא בתרין, נשתתקו שתיהם, כלומר אף
וחימה, וזהו, **מילה בסלע משתוקא בתרין**,

**כג, למה נברא החמור בערב שבת בין
השמשות ביאור המהר"ל**

כתיב (שמות ד' כ'), **ויוקח משה את אשתו ואת
בניו וירכבם על החמור וישב ארצה מצרים**,

כתב רש"י, על החמור - חמור המיוחד, הוא
החמור שחבש אברהם לעקידת יצחק, והוא
שעתיד **מלך המשיח** להגלות עליו, שנא' עני
ורוכב על חמור,

**ביאור המהר"ל למה נברא החמור בערב שבת
בין השמשות**

איתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק ל"א אות י"ב),
וחבש את החמור, הוא החמור **שרכב עליו
אברהם**,

הוא החמור בן האתון שנבראת בין השמשות,
שני (בראשית כ"ב ג') **ווישכם אברהם בבקר
ויחבוש את "חמורו"**, (ביאר הרד"ל ממ"ש חמורו
ולא כתיב החמור דרש שהוא חמורו המיוחד לו
דוקא, מימי בראשית, והביא עוד מדברי הזוה"ק
בענין שהחמור נברא בביה"ש),

הוא החמור שרכב עליו משה בבאו למצרים,
שני (שמות ד' כ'), **ויקח משה את אשתו ואת
בניו וירכבם על החמור**,

הוא החמור שעתיד מלך המשיח לרכוב עליו,
שני (זכריה ט' ט') **"גילי מאד בת ציון, הריעי בת**

איתא בסדר רב עמרם גאון, "ברוך אלקינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת. וחיי עולם נטע בתוכנו"

מבואר, שע"י תורת אמת יש חיים לעולם,

כתיב, (מיכה פרק ז פסוק כ) "תתן אמת ליעקב" ובתרגום יהונתן, תתיהיב קושטיה דיעקב לבנוהי

מבואר, כי יעקב אבינו שהוא מדת תפארת ועמוד התורה, וע"ז נאמר, ונתן לנו תורת אמת, וחיי עולם, כלומר, שע"י תורת אמת זוכים לחיים עד העולם, וכמו שתרגם יהונתן, תתיהיב קושטיה דיעקב לבנוהי, כלומר, שע"י עסק התורה של המשך הדורות, זה מביא חיים עד העולם, לדורות הראשונים,

ביאור הכתוב הבאים ישרש יעקב ומה זרעו בחיים

יש לבאר, ונתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו, שהוא מלשון נטיעה, דהכי איתא (סנהדרין צ"ט ע"א) הלומד ואינו חוזר כזרע ואינו קוצר, מבואר, א"כ כי לימוד התורה הוא זריעה, והוא מדת תורת אמת,

לפי"ז יש לפרש הבאים ישרש (שהוא מלשון השרשה, מפרשים) יעקב, כי הוא השריש את התורת אמת, וע"ז אמרו (תענית ה' ע"ב) מה זרעו בחיים אף הוא בחיים, יש לפרש, זרעו מה שהוא זרע, והוא הזריעה וההשרשה של תורת אמת, פירוש, דאם הזריעה מתקיים לדורות הבאים, א"כ גם הוא בחיים עד העולם,

ביאור הכתוב ולא עתה פניו יחוויר יעקב אבינו לא מת

כתיב (ישעיה כט פסוק כב) ולא עתה פניו יחוויר "כי בראותו ילדיו מעשה ידי בקרבו, פירש"י שהם צדיקים,

לפי"ז יש לפרש, דבפשוטו פניו יחוויר, שהוא לא יתבייש, אך יש לומר, פניו יחוויר שאדם מת נהיה לבן, אך יעקב אבינו כיוון שהוא ראה ילדיו מעשה ידיו בקרבו שהם צדיקים, לפיכך לא יחוויר פניו, כאומר"ל יעקב אבינו לא מת ולא יחוויר פניו.

משה רבינו ראה כי הסנה איננו אוכל באש, ובמלך המשיח, מצינו (סנהדרין צ"ד ע"א) כי ביקש הקדוש ברוך הוא לעשות חזקיהו משיח, ואיתא בגמרא (בסנהדרין ס"ג ע"ב) שביקש אביו להעבירו באש, וניצל מהאש, לפיכך עליהם נאמר שהיו רוכבים על החמור, כלומר על הטבע, שראו דברים המנוגדים לדרך הטבע, שנתגברו על דרך הטבע, עכ"ל המהר"ל.

כד, והצל לא הצלת מכוון לסר צילם מעליהם

כתיב (שמות ה פסוק כג) "ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה והצל לא הצלת את עמך" "ויאמר ה' אל משה עתה תראה אשר אעשה לפרעה כי ביד חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשם מארצו,

כתב רש"י, עתה תראה, הרהרת על מדותי, לא כאברהם שאמרתי לו (בראשית כא יב) כי ביצחק יקרא לך זרע, ואחר כך אמרתי לו (שם כב ב) העלהו לעולה, ולא הרהר אחרי, לפיכך עתה תראה. העשוי לפרעה תראה, ולא העשוי למלכי שבעה אומות, כשאביאם לארץ,

יש לפרש, והצל לא הצלת, הוא כמו סר צלם מעליהם, ואמר לו הקב"ה,

עתה תראה, כאשר אעשה לפרעה, אמרת והצל לא הצלת, כלומר, שח"ו איני מצל עליהם

אך כאשר אסיר צלו של מקום משבעה אומות, בשעה שיכנסו ישראל לארץ, כמ"ש (במדבר י"ד ט"ו) סר צלם מעליהם וה' אתנו אל תיראום, וברש"י סר צלם. צלו של המקום סר מעליהם, שמה לא תראה שסר צילם.

כה, לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחוויר מכוון ליעקב אבינו לא מת

בהפטרות פרשת שמות, כתיב (ישעיהו פרק כ"ז ו') "הבאים ישרש יעקב" ובסיום ההפטרות, (ישעיה כט פסוק כב) "לכן כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחוויר"

"כי בראותו ילדיו מעשה ידי בקרבו יקדישו שמי והקדישו את קדוש יעקב ואת אלקי ישראל יעריצו",

ביאור הכתובים כדלהלן

להערות הארות ולקבלת העלון
ניתן לפנות אל

"מכון פאר" רחוב חזון איש 2 בני ברק
פקס 03-6161555 נייד 0527-616166

דוא"ל 0527616166@gmail.com